

FOLKETINGET

Folketinget

– det danske folkestyre
på Christiansborg

Folketinget

– det danske folkestyre på Christiansborg

Udgiver

Folketingets Kommunikationsenhed

Juni 2019

Oplag

2.000

Tryk

Grafisk Rådgivning

Foto

Christoffer Regild, forside, side 5, 9 og 10

Thorkild Jensen, side 4

Billedet på side 3 og 6 af det første Christiansborg er benyttet med tilladelse af kongehuset.

ISBN: 9788779822016

Indhold

Det danske folkestyre

Den frie valgret er folkestyrets fundament. Dette princip blev fastslået i Junigrundloven fra 1849, hvis hovedprincipper stadig gælder i den nuværende grundlov fra 1953.

Side 4

Rigets midtpunkt i 800 år

Christiansborg er et meget rummeligt slot. Det blev oprindeligt opført i 1700-tallet for at danne ramme om den danske enevældes hof.

Side 6

Folketingets værksteder

De overordnede politiske drøftelser foregår i Folketingssalen, og det er her, de formelle beslutninger træffes. Men det er i Folketingets udvalg, beslutningerne bliver forberedt.

Side 8

Fra idé til lov

Grundloven fastslår i § 41, at en lov skal behandles tre gange i Folketinget, inden den kan vedtages.

Side 10

Det danske folkestyre

Det danske demokrati, folkestyret, bygger på tanker, der blev udviklet i Europa i løbet af 1700-tallet som en reaktion mod den kongelige enevælde, der forgreb sig på undersåtternes frihed. Magten i samfundet skulle ikke udgå ovenfra, men nede fra folket. Alle mennesker er født lige og frie og har derfor ret til at deltage i valg til de lovgivende forsamlinger på forskellige niveauer: Folketinget, regionsråd, kommunalbestyrelser og Europa-Parlamentet.

Den frie valgret er folkestyrets fundament. Dette princip blev fastslået i junigrundloven fra 1849, hvis hovedprincipper stadig gælder i den nuværende grundlov af 5. juni 1953.

Demokratiet sikres – foruden af grundloven – også af valgloven. Valgsystemet med forholdstal garanterer, at alle landsdele og synspunkter – organiseret i større mindretal eller græsrodsbevægelser – vinder mandater efter deres stemmetal. Vederlaget til de folkevalgte gør det økonomisk muligt for alle og uanset indtægt at lade sig vælge til Folketinget.

Den 5. juni 1849 underskrev Frederik den Syvende Danmarks første grundlov. Derfor fejrer vi grundlovsdag hvert år den 5. juni. Det foregår med politiske taler rundtomkring i landet.

Pligter og rettigheder

Et grundlæggende træk ved folkestyret er, at statsstyret baseres på en frivillig aftale mellem den indskrænkede kongemagt og landets borgere. Borgerne afgiver deres direkte medbestemmelse i statens styre, men udøver magten indirekte gennem valgretten. Gennem folkeafstemninger er der givet mulighed for den direkte folkelige magtudøvelse. Borgerne anerkender samtidig princippet om flertallets ret til at bestemme og pligten til at overholde lovene og til at betale skat, yde værnepligt osv. Til gengæld for dette giver grundloven borgerne nogle vigtige rettigheder og friheder, så vælgerne står frit over for deres valgte repræsentanter.

>
Grundloven indeholder bl.a. en række frihedsrettigheder, som garanterer borgene mod overgreb fra staten. Grundloven er ændret tre gange: i 1866, 1915 og 1953. I 1915 fik kvinder og tjenestefolk stemmeret.

>
 Folketinget er det danske parlament. Det består af 179 medlemmer: De 175 vælges i Danmark, 2 vælges i Grønland, og 2 vælges på Færøerne. Folketinget vedtager love og fører kontrol med regeringen.

Gennem valget kan et flertal af borgerne få fjernet politikere, som de finder uegnede til at have magt. Og i grundlovens sidste del (§§ 71-85) garanteres alle borgere den personlige frihed og beskyttelse mod overgreb, bl.a. i form af tale- og forsamlingsfrihed, sikring af ejendomsretten, lige ret til erhverv samt retten til social forsorg.

Magtens tredeling

For yderligere at sikre, at folkestyret bliver stabilt, og for at forhindre magtmisbrug deles den højeste magt i Danmark, ligesom i de fleste andre vestlige demokratier, i tre uafhængige organer, der kontrollerer hinanden: den lovgivende, den udøvende og den dømmende magt. Folketinget og regeringen er den lovgivende magt og vedtager love. Love skal også underskrives af dronningen for at være gældende. I praksis står monarken uden for magtens tredeling, men dronningen eller kongen har en formel indflydelse bl.a. som den, der udnævner og afskediger ministre.

Den lovgivende og den udøvende magt (regeringen) afbalancerer hinanden på den måde, at et flertal blandt Folketingets 179 medlemmer har mulighed for at vælte regeringen eller en minister ved at stille et mistillidsvotum. Til gengæld kan statsministeren til enhver tid opløse Folketinget og udskrive nyvalg i håb om at få et mere velvilligt flertal.

Ministrenes ansvar er et kernepunkt i folkestyret. De har vide beføjelser, men kontrolleres af Folketinget og dets 25 faste udvalg. Ministre kan i særlige tilfælde indklages for Rigsretten.

Offentlighed i politik

Det hører til folkestyrets vigtigste kendetegn, at det er åbent og gennemsigtigt for offentligheden. Det politiske system bliver fra top til bund

kontrolleret og kritiseret af vælgerne gennem pressen og de øvrige medier. Der er også gennemført åbenhed i den offentlige forvaltning, så alle borgere kan få aktindsigt i sagerne og klage til Ombudsmanden eller domstolene, hvis de føler sig dårligt behandlet.

Partier og partiforeninger dominerer opstillingen af kandidater til Folketinget. Valgsystemets regler for opstilling går tilbage til en tid, hvor en stor del af befolkningen var organiseret i et parti. Man har bibeholdt disse regler, selv om partiernes medlemstal er faldet markant i de senere årtier. I dag bestemmer godt 5 pct. af vælgerne, hvem der kan stemmes på på valgdagen. Her møder 80-90 pct. af danskerne op for at øve indflydelse på, hvem der vælges til Folketinget.

Det danske folkestyre har fungeret inden for grundlovens rammer i over 160 år, selv om befolkningen er blevet flerdoblet i den tid og borgernes politiske selvbevidsthed styrket. Den politiske kamp står ikke alene om anskuelser, men også om økonomiske interesser. Det har i perioder givet voldsom bølgegang i det politiske liv og en fornemelse af afstand mellem vælgere og valgte. Men sammenlignet med andre demokratier har folkestyret dybde og stærke rødder i Danmark.

En parlamentarisk regeringsform betyder, at regeringen dannes af det parti eller den partikoalition, der har flertal i parlamentet (i Danmark Folketinget). I Danmark har vi negativ parlamentarisme, dvs. at en regering ikke må have et parlamentarisk flertal imod sig.

Det første Christiansborg brændte i 1794, 50 år efter det var bygget færdigt. Ridebanen og Hofteatret blev skånet af flammerne og er en del af det nuværende Christiansborg.

Rigets midtpunkt i 800 år

Med sit høje, kobberdækkede tårn, der slutter med tre kongekroner på toppen, kan Christiansborg ses viden om. Det store bygningskompleks rager op over den indre bys huse og indtager en central plads i byen København, ja, er af flere grunde et midtpunkt i hele landet som ramme om det danske folkestyre.

Det store hus

Christiansborg er et meget rummeligt slot. Det blev oprindeligt opført i 1700-tallet for at danne ramme om den danske enevældes hof. Dengang var Danmark et stort rige: De enevældige konger herskede også over Norge og de to rige hertugdømmer Slesvig og Holsten.

For at prale over for udlandet og for at få plads til et hof, der til tider udgjorde mere end 1.000 personer, besluttede Christian den Sjette at gøre det første Christiansborg rummeligt. Det blev så stort, at slottet i sin nuværende skikkelse stadig har plads til alle folkestyrets vigtigste organer: foruden Folketinget også dronningens repræsentationslokaler, Statsministeriet og Højesteret.

Absalons borg og Københavns Slot

Christiansborg ligger på en ø, Slotsholmen. Nu er den kun omgivet af smalle kanaler, men i middelalderen lå øen et godt stykke fra land og det lille fiskerleje Havn. Biskoppen i Roskilde, Absalon, var interesseret i stedet som forbindelsespunkt over til ærkebiskopsædet i Lund. Han opførte derfor i 1160'erne en fæstning på Slotsholmen: et stort borgtårn med en mur omkring som beskyttelse mod vendiske vikinger. Borgen stod i godt 200 år. Men i 1370 blev Valdemar Atterdag besejret af hansestæderne i Nordtyskland. Som en del af fredsbetingelserne blev borgen revet ned til grunden. I de følgende århundreder byggede danske konger på Slotsholmen et slot, hvor de nu bosatte sig fast – København blev rigets hovedstad.

Det første Christiansborg

I 1660 blev Danmark et enevældigt kongerige, og kongerne fandt nu Københavns Slot for lille til deres magt og væld. I 1736 blev det revet ned, og Christian den Sjette byggede i stedet det pragtfulde første Christiansborg: et firefløjet rokokopalads med ridebane, hofteater – der begge står der endnu – og slotskirke samme sted som den

nuværende. I knap 50 år udfoldede der sig et stort slået hofliv på slottet. Men i 1794 udbrød der brand i hovedfløjen, og slottet med slotskirken udbrændte.

Det andet Christiansborg

Det andet Christiansborg blev opført i 1806-28 i tidens stil, klassicismen. Denne stils strenghed og beskedenhed passede til landets fattigdom efter Napoleonskrigene. Det var omkring dette slot, at begivenhederne ved landets overgang fra enevælde til folkestyre udspillede sig. I marts 1848 samledes et folketog foran Christiansborg. Resultatet blev, at Danmark fik sin første demokratiske grundlov. Kongen afstod siden nogle af sine gemakker til Rigsdagen, som begyndte sin virksomhed i januar 1850 i den samme fløj af Christiansborg som den, hvor Folketingssalen i dag ligger. Det andet Christiansborg fik kun en levetid på omkring 50 år. I oktober 1884 nedbrændte slottet – og det midt under den alvorligste krise i dansk politik. Venstre og Højre var politiske modstandere, og de kunne ikke enes om genopbygningen. Slottet lå derfor i ruiner i 20 år, før byggeriet af det tredje Christiansborg kunne begynde.

Det tredje Christiansborg

Fra 1906 opførtes det nuværende – og tredje – Christiansborg med brug af de samme mure som de to foregående slotte. Stilen blev nybarok, og bygningens tyngde og soliditet skulle understrege slottets betydning som rigets politiske midtpunkt. Facaderne blev udsmykket med symboler på slottets betydning: Soklen mod Slotspladsen blev

Det tredje – og nuværende – Christiansborg begyndte man først at bygge i 1906 efter mange års politisk og kunstnerisk strid om byggeriet. I 1918 rykkede Folketinget og Landstinget ind efter i 34 år at have boet i en kaserne i Fredericiagade i de bygninger, hvor Østre Landsret har til huse i dag.

dækket med granitsten, der blev indsendt fra alle landets kommuner; og dekorationer i sandsten over vinduerne viser landets by- og amtsvåben og berømte danske politikeres ansigtstræk. Folketinget anvender nu den største del af Christiansborg, i alt ca. 44.000 m² gulvareal opdelt på 1.500 rum. Midtpunktet er Folketingssalen med dens imponante formandssæde og talerstol samt det stærkt dekorerede stukloft med nationale symboler. Bag salen løber den lange vandrehal som en hovedfærdselsåre gennem bygningen, tidstypisk ved sin enkle frise i skønvirkestil, de smukke hvælvinger og solide paneler. For at give Tingets 179 medlemmer rimelige arbejdsforhold lægger Folketinget nu beslag på lokalerne over staldene i den ene fløj af Ridebanen samt i Christian den Fjerdes gamle provianthus fra 1603.

Knap 1.200 mennesker færdes på mødedage i Folketingets lokaler og befolker dermed det slot, hvor parykkledte hoffolk før udfoldede sig.

>
C.F. Hansen var arkitekten bag det andet Christiansborg. Slottet var endnu ikke fyldt 100 år, da det brændte. I dag er kun slotskirken tilbage af det tidligere slot.

Folketingets værksteder

Udvalgene – Folketingets værksteder

Det er i Folketingssalen, de overordnede politiske drøftelser foregår, og det er her, de formelle beslutninger træffes. Men det er i Folketingets udvalg, beslutningerne bliver forberedt. Man kan derfor sige, at udvalgene er Folketingets værksteder. Udvalgenes arbejde knytter sig først og fremmest til behandlingen af lov- og beslutningsforslag. Herudover følger udvalgene på forskellig vis med i udviklingen på deres arbejdsområder. Udvalgsmøder er som hovedregel lukkede, men udvalgene kan også holde åbne møder.

Udvalgene

Folketinget har 25 faste udvalg. Hovedparten af udvalgene har 29 medlemmer.

Et udvalgs arbejdsområde svarer stort set til arbejdsområdet for et ministerium. To af de faste udvalg er specielt magtfulde: Finansudvalget og Europaudvalget.

Finansudvalgets hovedopgave er at behandle finans- og tillægsbevillingslove og at tage stilling til aktstykker om ekstra bevillinger fra de enkelte ministre i årets løb.

Europaudvalget beskæftiger sig med spørgsmål, der har med Den Europæiske Union (EU) at gøre. Det er her, ministrene får deres forhandlingsman-

dat. Det betyder, at en minister ikke kan tilslutte sig beslutninger i EU, hvis Europaudvalgets flertal er imod. Europaudvalget kan også holde åbne møder med deltagelse af blandt andre de danske medlemmer af Europa-Parlamentet.

Folketinget kan nedsætte særlige udvalg til at tage sig af enkeltsager eller særlige emner.

I begyndelsen af folketingsåret eller efter et valg vælger Folketinget udvalgsmedlemmer. Som udgangspunkt er de enkelte partier repræsenteret i udvalgene i forhold til deres størrelse, men når udvalgene skal sammensættes, slår partierne sig ofte sammen i valgforbund for at få flest mulige udvalgsposter.

Når en minister har fremsat et lovforslag, udpeger de enkelte folketingsgrupper en ordfører. Ordføreren er gruppens ordfører på lovforslaget både i Folketingssalen og i det udvalg, der behandler lovforslaget.

>
En del af lovgivningsprocessen går ud på, at organisationer, myndigheder m.fl. får mulighed for at kommentere nye lovforslag og sende deres bemærkninger til ministeren. Det kaldes at afgive høringsvar.

Lov- og beslutningsforslag

Når et forslag er blevet førstebehandlet i Folketingssalen, bliver det behandlet i et udvalg. De 25 faste udvalg behandler flere hundrede lov- og beslutningsforslag om året. Udvalget gennemgår forslaget og stiller spørgsmål til den minister, under hvis sagsområde forslaget hører. Spørgsmål stilles som regel skriftligt. Dem besvarer ministeren så også skriftligt. Udvalget kan også bede ministeren om at møde op i udvalget og besvare spørgsmål i samråd. Antallet af spørgsmål og antallet af udvalgsbilag ligger på mellem 9- og 15.000 om året.

Betænkninger og beretninger

Når udvalget er færdig med at behandle et lovforslag, afgiver det en betænkning – en rapport om udvalgets arbejde. Den kan indeholde følgende:

- Partiernes indstillinger
- Ændringsforslag til forslaget
- Udtalelser fra partierne, der forklarer, hvad de mener om forslaget og ændringsforslag
- En beskrivelse af udvalgets arbejde med forslaget
- En oversigt over henvendelser vedrørende forslaget

Hvis der er udvalgsmateriale, f.eks. spørgsmål til og svar fra ministeren, som er særlig interessante, kan udvalget optrykke det som bilag til betænkningen.

Når udvalget har afgivet betænkning, bliver forslaget andenbehandlet i Folketingssalen. Herefter

stemmes der om ændringsforslagene. Lovforslaget kan nu enten gå direkte til tredje behandling eller, hvis nogen har bedt om det, blive behandlet endnu en gang i udvalget. Udvalget kan så enten afgive en tillægsetbetænkning over forslaget eller komme med en mundtlig indstilling i Folketingssalen.

Øvrige opgaver og aktiviteter

Ud over at behandle lov- og beslutningsforslag kan udvalgene tage andre spørgsmål inden for udvalgets område op. Udvalget stiller ofte spørgsmål til ministeren for at følge med i udviklingen på området. Udvalget kan endvidere afgive en beretning over et emne af særlig politisk interesse.

Udvalget har også mulighed for at afholde temamøde om hovedemner på udvalgets arbejdsområde. Udvalget kan endvidere afholde høringer. Her kan eksperter og andre komme med deres viden om og synspunkter på et emne, som interesserer udvalget. Udvalget kan invitere udefrakommende til at overvære en høring.

Henvendelser

Udvalgene modtager også henvendelser fra borgere og organisationer. De kan enten skrive til udvalget eller søge om at få lov til at komme i deputation og forelægge deres synspunkter mundtligt for udvalget. Det vil sige, at de møder op i udvalget (foretræde) og fremlægger deres viden og synspunkter, hvorefter udvalgsmedlemmerne kan stille dem spørgsmål. Deputationens medlemmer må derimod ikke stille spørgsmål til udvalget.

^
Udvalgene behandler lovforslagene efter førstebehandlingen i Folketingssalen og skriver en betænkning. I betænkningen stiller partierne ofte ændringsforslag og forklarer, hvad de mener om selve forslaget.

Fra idé til lov

Med lov skal land bygges. Ordene indleder Jyske Lov fra 1241 og udtrykker, at et ordnet samfund kræver visse fælles retningslinjer; ellers ender man uden for lands lov og ret, som man siger. En lov er derfor på alle måder et politisk anliggende.

”Nu må Folketinget gribe ind”

Vi kender alle denne bemærkning. Den kan falde i et interview i radio og fjernsyn, afslutte et læserbrev eller sætte trumf på et synspunkt fremført hjemme ved kaffebordet. I sidste ende er det dog op til regeringen og Folketingets medlemmer at afgøre, om et problem skal løses politisk gennem lovgivning.

Ideen til en lov kan således komme udefra og blive taget op af regeringen eller et af partierne uden for regeringen. Ofte stammer ideen imidlertid fra politikerne selv. Alle medlemmer af Folketinget kan fremsætte lovforslag, men de fleste forslag bliver fremsat af regeringen. En minister kan f.eks. af sine embedsmænd blive gjort opmærksom på problemer og mangler ved gældende love, og det kan danne grundlag for at ændre de eksisterende regler eller vedtage nye. Et flertal i Folketinget uden om regeringen kan også pålægge regeringen at fremsætte et lovforslag om et bestemt emne.

Uanset hvor ideen er opstået, kan en minister nedsætte et udvalg eller en kommission, der nærmere skal undersøge behovet for lovgivning på et bestemt område. Arbejdet resulterer i en betænkning, der eventuelt indeholder et udkast til

et færdigt lovforslag. Ved at lade såvel eksperter som repræsentanter for interesseorganisationer deltage i udvalget bliver så mange hensyn som muligt tilgodeset i forslaget.

Endelig skal en del af direktiverne fra EU gennemføres ved lov.

Fra fremsættelse til vedtagelse

Grundloven fastslår i § 41, at en lov skal behandles tre gange i Folketinget, inden den kan vedtages. Der skal være tid til eftertanke, så loven ikke er båret af en pludselig oppisket stemning. Grundigheden i lovgivningen sikres også ved det udvalgsarbejde, der ligger mellem 1. og 2. behandling i Folketingssalen, og ved, at der er indført en minimumsbehandlingstid for lovforslag på 30 dage.

Tabellen side 11 viser de enkelte trin i processen fra lovforslag til gældende lov. Som det fremgår, går man efterhånden længere og længere ned i detaljerne: 1. behandling er principiel, i udvalgene bliver detaljerne gennemgået, under 2. behandling diskuteres de enkelte paragraffer, og der vedtages ofte ændringsforslag, inden det samlede forslag ved 3. behandling eventuelt bliver vedtaget. Hvert år fremsættes omkring 220 lovforslag, hvoraf hovedparten ender med at blive gældende lov.

Love er der således mange af. Men – som Jyske Lov fortsætter – ”ville enhver nøjes med sit eget og lade andre nyde samme ret, så behøvede man ikke nogen lov”.

Uformel påvirkning

Medier, interesseorganisationer og borgere

Formel påvirkning

Regering og Folketing

Medier – og organisationer via medier – kan forsøge at gøre deres indflydelse gældende under hele processen. De kan f.eks. advare politikerne om, at hvis de vedtager det ene eller det andet, vil det få alvorlige følger.

Organisationer med forskellige interesser søger størst mulig indflydelse i det lovforberedende udvalg. Jo tidligere det sker, jo større bliver indflydelsen.

Hvis organisationerne yderligere vil forsøge at påvirke lovgivningen, kontakter de regeringen, partierne eller udvalgte folketingsmedlemmer. Repræsentanter for organisationer kan ligesom almindelige borgere bede om at få foretræde for det folketingsudvalg, der behandler lovforslaget.

En minister, et folketingsmedlem, en organisation, medierne eller en borger bliver opmærksom på et problem. Sagen tages op politisk.

En minister kan nedsætte en kommission eller en arbejdsgruppe med eksperter og berørte parter.

Regeringen fremsætter et lovforslag.

Et eller flere menige medlemmer af Folketinget fremsætter et lovforslag.

Ved 1. behandling i Folketinget kommer lovforslaget til en principiel debat. Efter 1. behandling sendes forslaget til behandling i et af Folketingets 25 faste udvalg. Udvalget afgiver en betænkning, der ofte indeholder ændringsforslag.

Ved 2. behandling af forslaget i Folketinget stemmes der om eventuelle ændringsforslag. Betænkningen indgår i behandlingen. Forslaget kan enten på ny blive sendt til behandling i udvalget, eller Folketinget kan vælge at lade forslaget gå direkte til 3. behandling.

Ved 3. og sidste behandling i Folketingssalen stemmes der, efter en kort behandling, om eventuelle ændringsforslag og til sidst om det samlede forslag.

Før den vedtagne lov træder i kraft, skal den underskrives af dronningen og offentliggøres i Lovtidende.

Opnår forslaget ikke flertal, bortfalder det.

Folketinget

Christiansborg

DK-1240 København K

Tlf. +45 3337 5500

ft.dk

Folketingets Oplysning

Tlf. + 45 3337 3338

fo@ft.dk

Folketingets EU-Oplysning

Tlf. +45 3337 3337

euopl@ft.dk

eu.dk